

ZEMĪTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 39 (84)

1996. GODA 18. OKTOBRIS

CENA 5 SANTIMI

HRONIKA

● 11. oktobris — 1936. gadā veiskups J. Rancāns isvētēja Vonogu draudzes bazneicu.

● 13. oktobris — pirms 110 godim (1886) Baļtinovas pogosta Styglavā pīdzima feletonists Pīters Kuļšs (Cierpiņu Blauzga). Sarakstījis ap 200 politisku feletonu. Vēcu laikā arestāts un pazudis bez vēsts.

● 14. oktobris — paīt 115 gadu (1881), kai Leiksnas pogostā dzimis tautas dryvas calmlauzis Ontons Skrynda. Aktīvi strādāja pi pyrmajim latgaļu preses izdavumim, rakstēja stostus, dzejas, tulkōja. Sevišku ivēreibu peļņej jō volūdniciskais dorbs. Sastōdieja dzeju antologeju «Kūkle» (1914). Beja kara ōrsts, myra 1918. goda 31. martā un paglobōts Rēzeknē.

TĀVU ZEMES KALENDĀRS

● 17. oktobrī (1991) Viļakā myra katōļu veiskups, preses izdavumu leidzstrōdniks Kazimers Duļbinskis. Dzimis 1906. goda 17. aprēlī Viļakas pogosta Vyduču cimā.

V. TROJANOVSKIS

Dr. ONTONS SKRYNDA

LEOPOLDS ZUNDA, Latgolas centralōs viertēšonas komisejas priksādātōjs

GRANDIOZY NŪVODA SVĀTKI

Nūsaslēdzis konkurss «Sakūptōkais Latgolas pogosts», apkūpōti rezultati. Pyrmō vīta ar 139 punktim piškierta Dvītes pogostam (Daugavpiļš rajons), ūtrō ar 134 punktim — Bērziļš pogostam (Bolvu rajons) un trešo ar 130 punktim Aikaļnes pogostam (Preiļu rajons). Centralōs viertēšonas komisejas lūceklī uzsvēre, ka Dvītes pogostā seviški sakūpts gon centrs, gon vīsa pogosta teritoreja, tū navar izdareit tikai gatovojūtīs skatei, tys te ir ikdina. Spēceigi atteistātas zemniku saimnīceibas, praks pilītoj progresīvus agrotehnikūs paniemiņus — augšņu kartes un cytus.

Bērziļš pogosts izaceļ ar tū, ka, likvidejūtīs kolektīvajom saimnīceibom, tūmār sāglōbōti svareigōki ražošanas objekti: kaļtes, mehāniskōs darbneicas un cyti, tūs nav skōruse tai saucamō privatizaceja. Te atteistāta keramikas, lynu audumu ržošanas un cytas omotnīceibas nūzares, atseviškas zemniku saimnīceibas nūsadorboj ar

augļu kūku stōdu pavairošonu un realizaceju, graudaugu elites sāklu audzēšonu. Golvonōs saimnīceibas nūzares voda jauni energiski cylvāki.

Vyspōreja teritorejas sakūpteiba rakstureiga ari Aizkaļnes pogostam. Komisejas lūceklim interesanti beja ipazēitis ar Jōņa Teilana zemniku saimnīceibu «Raipole», kura nūsadorboj ar rykšōtōju zyrgu audzēšonu un gyust panōkumus.

Andrupenes pogostu (Krōslovas rajons) jau ilgus godus voda bejušo slovonō sovhoza «Andrupene» direktors Jōņš Briļš, jō saimnīcyskais kēriņš veiksmeigi eistynojās dzeivī, ari jaunajūs šudinejūs apstōkljūs. Pogostā spēceigi atteistāta uzņēmēdarbeiba, plaukst kulturys dzeive, sekmeigi teik rysynōti vīsi sadzeives vaicōjūmī.

Malnovas pogostā (Ludzas rajons) pateikami beja vārōt eksponatim bogōtu vītejū muzeju. Ari kulturys dzeives atteisteiba te nav nūvōrtā. Lelu uzmaneibu pivierš lynkūpeibas atteisteibai.

Viļānu pogostā (Rēzeknes rajons)

rakstureiga augsta zemkūpeibas kultura, kas jū seviški beja radzama Viļānu SIS teirumūs. Te nūbrīdušas bogōtas graudaugu un cytu kulturu ražas, nateik aizmiersta lynkūpeiba, par kū licynoj lelyski lynu izmēginōjumu lauki.

Gondreiz kotrā pogostā ir daudz jauna, interesanta un pamōcūša. Lobōkūs pīredze myusim ryupeigi jōizpēteji, jōapkūpoj un jōsacensās tū plaši ivīst vysā Latgolas regionā. Taidis ari beja vīns nu konkursa golvonajim mērkim.

Konkursa «Sakūptōkais Latgolas pogosts» nūslāgums un uzvarātōju apbolvōšona nūtyka 31. augustā Viļānūs, skaistajā, atjaunōtajā Laksteigolu solā, izavērtēs par grandiozym nūvoda svātkim. Te gūdynōja gon rajonu uzvarātōjus, gon ari vīsas Latgolas sakūptōkūs pogostus — tū sanēme bolvas, par kurom beja pasaryupejūši deveigi sponsori un vītejōs pošvaldeibas. Pēc tam beja dzierdami pošdarbnyku skaneigi bolsi un varēja dzierdēt vītejūs muzykantu snīgumu. Lūsteišonōs Laksteigolu saleņā, gon tyvejā Zvērbuļu solā ritēja leidz pat reita ausmai...

PĪTERS GLEIZDANS

IZZYNŪT PASAULI, IZZYNA SEVI

Rēzeknes Mōkslas koleldžas pyrmō kursa jaunīši, kuri sekmeigi nūkōrtōja konkurssamēnus un bezbiedeigi turpynoj izgleitōtīs izvālātūs mōkslas veidu specialitatēs, sovōs īpriksējōs skūlōs izacieļs ar palōveibu sovīm spēkim un cereibu spērnu stypuram. Pimāram, Ludzas rajona Naurānu vydušskūlā aizgōjūšajā mōceibu godā Aļai Rjabovskai (Sudīn metalmōkslas specialitates audzēkne) pīdarēja sova veida rekordis — gūdoglōtōs vītas mōceibu priksmatu olimpiadēs — vizuālōs mōkslas nūvodā ūtrō, rajonā — pyrmō. Galavoj un ar atzineibu Reigā aizstōv zynōtnīsku dorbu vīstūrī (1. pakōpes diploms, vadēitōja skūlōtōja V. Turlaja). Rajona pavasara krosā — ūtrō vīta, veiksmeigi pīsadola izleiksmeigas runas konkursūs. Rodu rokstu vīstūrī atrūnamas saites ar Latgolas Prometeju Andryvu Jūrdu. Kūpā ar Rogovkas etnografīskū ansambli nedēļu pavadiejuje Dāņejā.

Jaunatvārtōs tārpu modeļešonas dizaina nūdalīs (vadēitōja mōkslas magistre J. Ratnīce) cīneigas ir audzēknes Indra Salceviča, kura mōcejōs Jākubpiļš rajona Solas vydušskūlā, un Ana Aļošina nu Gulbenes vydušskūlas, kuras beja komandātas uz regionalom rajonu vizuālōs mōkslas olimpiadem.

Vizuālōs mōkslas olimpiažu veiksmem jōpīskaita ari mōkslas rūdorbu nūdales meitīnes nu Jākubpiļš rajona Anda Šloga, Sovlīta Kurseite, rēzeknīte Saniļa Zeltīņa, kura vosorā ceļōja pa Bolkrīveju, Krīvejā apmeklēja S-Pīterburgas mōkslas dorbu krōtūves. Dianu Stramkaali veiksmē naatstōja mōjūteibas (3. vīta), biologejas (6. vīta), ķīmijas un fizikas Rēzeknes piļsātas olimpiadēs. Tekstilmōkslas nūdales audzēkne olyuksnīte Rīta Skaistkaļne pīec īstōjeksamenim atsapyute Pūleijā, tālotōjmōkslas nūdales — bolvinīte Rudeite Sakina Upeites nūdales gūdu aizstōvēja vizuālōs

mōkslas un mōjūteibas olimpiadēs. Ineta Vasiljeva, byudama Preiļu I vydušskūlas skūlneica, vizuālōs mōkslas republikas olimpiadē (1996. gods Reigā) izceinēja 4. vītu.

Nu seit apraksteitajim pīmarim izrīt, ka skūlāni apvēlētī ar talantu, zynōšonom, un jīm ir izkūpta zeimēšonas kultura, ka mōkslas koleldžu izavēleja mierktīceigi un sovlaiceigi tai galavōjōs. Pareizi izprola sabīdreibā asūšu koleldžas lelu popularitāti, tōs nasaleidzynomū pōrkumu par apkōrtejōm

ja kurs grībēja klyūt omotnīks un īgyut zeļļa sertifikatu, mōkslas koleldžai aizgōja garum, bet skumeigi, ka talanteigs jaunēklis aizīt tur, kur vīglōk (nav īstōjeksamēnu ūtt), un tai vīglas ikdīnas meklejumūs sovū talantu, pošam namonūt, izkaisa vīeļūs kai sānolas. Bet talants, seņ zynoms, teik pīskaitēts pi nacionalōs bogōteibas.

Vosoras breivdīnōs lelōkais daudzums audzēkņu nasaškeire nu zeimūla un mōkslīnīka

I. ZEIMALE UN L. LĪCE PI PARLAMENTA ĀKAS OSLO

omotu apmōceibas īstōdem. Kūkapstrōdes dizaina nūdales audzēkne cīnejamūs vacōku sanōksmī tyka runōts, ka vairōk jōmōca kompoziceja, veidōšona, zeimēšona, bet koltu uzosynōt vacōki var mōceit ari pošī... Prūtams,

studeju kastes. Pīpaleidzūt vacōkim saimnīceibōs naatlīkamajūs lauku dorbūs, jī trenēja na tikai sovū muskulaturu, bet breivā laikā ari mōkslīnīcyskū redzēšonu, uztvīeres spējas. Par meistareigi,

Nūbeigums 3. lpp.

ATTĀLŪS: PA KREISI — ARENDĀLĒ; PA LABI — ARNIS RUPAINIS, MĀRTIŅŠ GRUDULIS, LIENE LĪCE UN IRĒNA ZEIMŪLE (NO LABĀS UZ KREISO)

VONOGU VACŌ BAZNEICA

Mēs, Latvijas Republikas Pīlsoņu kongresa delegāti, kur katram no mums ir tiesības runāt vairāku tūkstošu savu vēlētāju, Latvijas

ZVIEDRIJAS VĒSTNIEKAM LATVIJĀ, BĪSKAPAM BULIM V. BIRKAVA K-GAM

Republikas pīlsoņu vārdā, 27. 06. 95. caur Latvijas Romas Katōļu un Evgāņēlīskī—Luterīsko Baznīcu, 8. 11. 95. caur Vatikāna, ASV, Lietuvas, Francijas vēstnīceibām Latvijā un Latvijas vēstnīceību Vatikānā esam griezušies pie Romas bīskapa, Kristus patiesā vietnīka, Sv. Pētera pēcnācēja, Visas Baznīcas Augstākā Svētnīka, Rietumu patriarha, Itālijas primāta, Romaņas provinces bīskapa un metropolīta, Vatikāna valsts suverenā valdnieka — Pāvesta Jāņa Pāvila II ar atsauci uz dokumentu «Ziemassvētku tēzes» un ar norādi, ka LR pīlsoņu ievēlētais Pīlsoņu Kongress savu teikšanu par tautas likteņiem nevienam citam nav atdevis un materiāli par LR Pīlsoņu Kongresa 16. 01. 93. notikušās 12. sesijas gaitu 17. 01. 93. naktī tika no kādiem slepeni nomainīti jau sagatavotajā 1-a «Pavalstnīeks» numurā bez redaktora ziņas (skat.

pielikumu).

Lūgums pie Jums, vēstnīka k-gs, izmantot savas valsts statusu un ģeogrāfisko stāvokli Rietumu un Austrumu saskarsmes punktā, izmantot savas valsts ietekmi pasaulē, lai latviešu tauta saņemtu Viņa Eminences atbildi, kas būtu loģisks un visiem mums saprotams Pāvesta vizītes Latvijā trešās gadskārtas apliecinājums, uz kuru tad arī tika gaidīta Viņa atbilde.

Pārlīcībā, ka arī Jūs, bīskap, kurš patiesi baudat kristiešu cieņu un uzticību, ka arī Jūs, Birkava k-gs, kurš vārdos apliecināt atbalstu savai tautai, ar reāliem darbiem tuvināsiet dienu, kad Pāvests teiks savu vārdu, un šīs rakstītās rindas ir uzskatāmas par trešo vēstuli Pāvestam.

Pielikumā: abas vēstules Pāvestam Jānim Pāvilam II un pamatdokuments «Ziemassvētku tēzes».

PREIĻI.

VĪTEJĀIS VĪESTURES UN LĪTIŠKŌS MŌKSLAS MUZEJS ŠŌ GODA 24. OKTOBRĪ 1. PAMATSKŪLAS TĒLPŌS ATKĻŌJ NŪVODNĪKA ARHEOLOGA FRANČA ZAGORSKA PĪMINES IZSTŪDI. TEIK GAIDEITĀ JŌ DZEIVESBĪDRE UN VĒSTURES INSTITŪTA LEIDZSTRŌDNĪKI.

REDKOLĒGIJA: Valija Berkina – Jēkabpils, Jānis Elksnis – Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns – Rēzekne, Jānis Kokins – Daugavpils, Anita Petkune – Krāslava, Antons Rancāns – Preiļi, Antons Slišāns – Balvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pēteris Zeile – Rīga, Jānis Žugovs – Rīga, ārzemju biroja vadītājs – Alberts Spogis Minsterē.

Nupat Daugavpili ispista doktora, profesora Pēteris Zeiles grāmota «Titanisms, pseidotitanisms un mōksla». Autors vielicējis, lai divas, jō poša izmaklētās nūdalis nu šos grōmotas tyktu iūtītās «Zemturī», pats šai publicēšanai atlasīja arī fotoilustrācijas. Laseitōjim atsaklōjas vysai interesanti atgadiejumi ar pasauli slovonym mōkslas dorbim, kŭ tik ryugi piegāvi savōcis zynōtniks.

Ilgu laiku strādājot estētikas vēsturē un mākslas zinātnes jomā, uzkrājis daudz materiālu ne tikai par mākslas darbu tapšanu un vēsturisko dzīvi, bet arī par to iznīcināšanu.

Pirms pāris gadiem Regīna Ezera kādai literārai iecerei lūdza dalīties ar šo materiālu un es viņas rīcībā nodevu vairākus zīmīgus faktus par individuālo «teroru» pret mākslu un tās veidojumu maniāku iznīcināšanu ar āmuru, lodes, naža, skābes vai uguns palīdzību.

Tieši šī nelielā «dališanās» ar pazīstamo prozisti mani rosināja par šo tēmu domāt tālāk un arī plašāk. Uz to lielā mērā mudināja pašas rakstnieces vārdi, kuras, droši vien, atceras daudzi viņas romāna — fantasmagorijas «Zemdegas» lasītāji. «Nogalināt var ne tikai lode un duncis, ritenis un vīruss, cilpa un infarkts, bet arī sirdsapziņa un ilgas, pagāne un apmulsums, garu gadu apsēstība un dažu sekunžu vājuma brīdis. (...) Daudzi no šiem cilvēkiem, kas nolūkojās mani, bija nogalināti, lai gan slepkavas roka nevienam nebija pieskārusies tieši, jo nonāvēšanas veidi ir dažādi». (1)

Jā, arī kultūras vērtības var iznīcināt ne tikai atsevišķa indivīda ar nazi un āmuru pacelta roka, bet arī daudz plašāki un bīstamāki spēki — tirānija, šķiru naidis, diktatūra, vērtību piramīdas apvēršana aēgārnī, bailes, slepenība un vēl citi tiem līdzīgi faktori. Tāpēc problēma iegūst daudz plašākas dimensijas, ietiecoties dažādās esamības jomās.

Ja mākslas vērtību radīšanu normālā brīvības situācijā nosaka galvenokārt trīs faktori — talants, izglītība un darbs, tad tiem pretī stāv daudz vairāk bīstamu graujošu spēku, kas akcentē mākslinieka dramatisko situāciju, īpaši 20. gadsimta samilzumos un kolizijās. Šo situāciju vēl vairāk saasina arī mākslinieka darba jēgas «pašiznīcināšana». Pakļaujoties apšaubāmiem, strauji mainīgiem modes, peļņas, konjunktūras un citiem apsvērumiem, veidojas kičveidīgi surogāti, vai tādi salikumi, kas iziet ārpus mākslas jomas un būtībā veido tās pašnoliegumu. (2) Šīs etīdes arī radās kā ieskaits mūsu gadsimta dramatisma un traģiskajās mākslas liktepos.

Augšminētais noteica apceru kopīgo nosaukumu. Renesanses kultūra radīja titānisma un humānisma jēdzienus. Šis laikmets radīja titānus, nerimīgus savos meklējumos, jaunatklāsmē un pārcilvēciski jaudīgu mākslas tēlu formā. Renesanses otrā, apvērsta puse atklājās dēmonisku raksturu, «Jauno gēniju» varaskārē, alkatīgā bagātību sagrašanās, jutekliskuma, baudu galējā, nereti perversā dievināšanā. Tomēr šajā laikmetā titānisma abas puses nesašķēlās pilnīgi, bet pastāvēja relatīvā vienībā.

P. ZEILE TITANISMS, PSEIDO- TITANISMS UN MĀKSLA

Nereti tās sadzīvoja atsevišķā personībā.

Divdesmitajā gadsimtā, kad diktatoriskais totalitārisms, pretendējams uz titānismu, sasniedza antihumānisma apogeju, tas vērtās par kultūrai, mākslai naidīgu, iznīcinošu spēku. Par pseidotitanismu, kas ar savu maskēto viltību un demagoģiju īpaši bīstams kultūrai. Būtībā divdesmitajā gadsimtā, kura nogalē mēs esam jau iegājuši, cilvēku, humānismā, kultūras likteņi noritējuši zem pseidotitanisma draudošās zīmes.

AR NAZI, ĀMURU UN SKĀBLI...

Pirms pārejam pie titānisma (īstenā un kvazititānisma) «medaļas» abu pušu aplūkojuma un ekskursiem mākslas neapreķināmajos zaudējumos pseidotitanisma gadsimtā, derīgi ielūkoties dažos mākslas darbu iznīcināšanas individuālajos aktos. Reizē tiekties izprast cēloņus, motīvus, kā arī tipoloģiskās atšķirības un vienojošās saiknes starp individuālo un masveida noziegumu šajā jomā.

Individuālais «terors» pret mākslu tiek dēvēts arī par herostratismu. Grieķis Herostrats 356. gadā p. Kristus dz. nodedzinājis izcilo Artemīdas templi Efesā nolūcā kļūt slavenam un darīt savu vārdu nemirstīgu. Jā, viņš iegāja vēsturē, taču viņa slava ir kaunpilna. Tāpat kā bēdīgi leģendārais notikums ar Nēronu, kas aizdedzinājis Romu, lai radītu sevī asas izjūtas, kuru kāpinājumā varētu eksaltēti «apdziedāt» šo notikumu.

Par herostratiem un nēroniem sāka dēvēt galēji godkārtīgus indivīdus, kuri tiecas sev piesaistīt vispārēju uzmanību un iegūt slavu jebkuriem līdzekļiem, ieskaitot noziegumu. Individuālajai noziedzībai pret mākslu bijuši dažādi iegansti un motivācijas (psihiska nelīdzsvarotība, vispārēja slimīga agresivitāte, greisirdības jūtas par cita mākslinieka veikumu utt.), taču herostratisma sindroms šajā ziņā izrādījies dominējošais. Agrīno herostratu iemēto taku gājuši jaunlaiku tirāni un diktatori, tiesa, savus barbariskos darījumus iecīstējot noteiktā politiskā doktrīnā, tai vīrsū vēl uzpušot ideoloģiska tvana gāzi.

Necenšoties fiksēt daudzus un dažādus atsevišķus mākslas darbu iznīcināšanas aktus, šeit aplūkosim

tikai dažus, kuri izteiktāk raksturo noteiktu tipoloģisku motivāciju un iezīmē kādu pavedienu uz analogām plašākām norisēm un akcijām jau citos līmeņos.

1913. gada 16. janvārī students, «mākslas darbu cienītājs un kolekcionārs» (par kādu uzdevies noprotināšanā) Ābrams Balašovs, vecīcībnieks Maskavas Treťjakova galerijā ilgi uzkavējies pie Surikova slavenās gleznas «Bajāriene Morozova» (kuras saturs apmeklētāju varēja interesēt no viņa reliģisko noslieču viedokļa), pēkšņi meties pie tajā pašā zālē netālu esošās Iljas Repina gleznas «Ivans Bargaiss nogalina savu dēlu», izrāvis asu kurpnieka nazi un ar spalgu kliezīnu «Dovolno krov!» ietriecis nazi trijās gleznas vietās. Pēc tam vienā rāvienā pārgriezis («uzšķērdis») audeklu — no attēlotā Ivana Barga deniņiem līdz plecam, tālāk pa cara dēla deguna līniju, gar viņa vaigu līdz labās rokas pirkstiem, skarot arī Ivana Barga labās rokas piederkni. Visi tuvumā esošie kalpotāji metušies uz notikuma vietu. Gleznas «slepkava» mierīgi stāvējis, vēlreiz pārļaidis skatu sagraizītajai gleznai, atviegloti, mazliet gurdeni gandarīti balsi, it kā paveicis lielu un «vajadzīgu darbu», noteicis: «Pārāk daudz asiņu...»

Gleznas autors Repins šajā laikā atradies savā vasarcīcā Kuakkalā (torciz piederēja Somijai), kur ar ciemos atnākušo rakstnieku Korneju Čukovski pusedinojuši. Kad viņam paziņots par notikušo, āreji bijis mierīgs, tikai sieva Natālija iesaukusies: «Tikpat kā pa dzīvu miesu ar nazi!»

Repins, asistējot sava laika labākajiem krievu restauratoriem D. Bogoslavskim un I. Vasiljevam, no jauna uzgleznojis Ivana Barga galvu. Taču kā liecina respektējami mākslas eksperti (I. Grabars u. c.), darbs paveikts tehniski nevainojam, taču salīdzinājumā ar pirmo oriģinālu, glezna mākslinieciski kļuvusi mazāk iespaidīga. Acīmredzot arī talantīgam māksliniekam katrs izcils darbs ir vienreizējs un tādā pašā līmenī nav atkārtojams.

Jāpiezīmē, ka gleznas sagriezējs A. Balašovs atzīts par garīgi slimu un par nodarījumu nav saukts pie kriminālatbildības.

Par zemāk minēto ekscesu samērā nesen — 1987. gadā rakstīja vairāki Maskavas izdevumi, to raksturojot kā vienu no smagākajiem gadījumiem mākslas darbu iznīcināšanas jaunākajā vēsturē. Tika arī izteikta vienprātīga doma, ka vainīgās personas vārdu neminēs, lai nepiepildītos iespējamā cerība iciet vēsturē, kā 20. gadsimta Herostratam.

Bet notikums ir šāds. Ermitāžā, vienā no zālēm, kurā eksponēti izcili holandiešu un beļģu mākslinieku šedevri, ienācis jauns cilvēks (kā vēlāk noskaidrojās — pēc tautības lietuvietis) un zāles dežurantei jautājis, kura te ir visvērtīgākā glezna. Domādama, ka jauneklīs nopietni interesējas par mākslu, sieviete teikusi: «Manuprāt, Rembranta «Danaja»». Pūsis piegājis pie nosauktās gleznas, ātriem vēzieniem sagriezis to ar nazi, reizē aplējis ar kodīgu ķīmisku šķidrums. Pirmais

iespaids — glezna pilnīgi iznīcināta. Restauratoriem unikālās gleznas agrākās kvalitātes pilnībā atjaunot nav bijis iespējams.

Par gleznu iznīcināšanu, ko visā mākslas attīstības ilgamībā izdarījuši atsevišķi fanātiķi, «mākslas teroristi», varētu uzrakstīt vai veselu monogrāfiju. Šajā sakarībā minēsim tikai dažus jaunākos faktus, ko nesen snieguši masu informācijas līdzekļi. Zīmīgi, ka ir darbi, kas īpaši «pievelk» maniākus, un kas tiek sabojāti atkārtoti. Pie tam gandrīz vienmēr tie ir īpaši izcili, pasauleslaveni darbi. Rembranta klasiskā glezna «Naktssardze» nesen tika sagraizāta ar nazi, bet otrreiz sabojāta ar ķīmikālīgām izstādē Amsterdamā.

Izrādās, ka iznīcināšanas līdzekļi ir visai dažādi. Tiek izmantoti arī šaujammīki. 1987. gadā Londonas nacionālajā galerijā tika sašauta Leonardo da Vinči glezna «Jaunava un bērns ar sv. Annu un sv. Jāni Kristītiņu». Pēc trīs gadiem šis darbs tika atkārtoti sacirsts ar asu priekšmetu.

Šādā pašā veidā, sacērtot, tika izkropļotas Holandes 17. gs. mākslinieku desmit gleznas Amsterdamas Dordrehta muzejā.

Speciālisti, kuri pētījuši šos un līdzīgos gadījumus, tiekušies noskaidrot barbariskās rīcības motīvus.

Roberts Kembridžs, kurš sašāvis Leonardo da Vinči gleznu, apgalvoja, ka ar to viņš «protestējis pret politiskiem, ekonomiskiem un sociāliem apstākļiem». Tiesa teikto apšaubīja un Kembridžs nosūtīja uz Lielbritānijas galveno psihiatrisko slimnīcu, uzskatot, ka šo uzbrukumu galvenais cēlonis ir psihiskās slimības. Turpretī Brodmūras (Anglija) psihoneiroloģiskās slimnīcas nodaļas vadītājs D. Perkins uzskata, ka tas reti ir vienīgais cēlonis. «Gandrīz katram no mums kādreiz ienāk prātā, — viņš apgalvo — «ka varētu sabojāt ko izstādē vai m u z e j ā eksponētū, kaut arī šīs vēlmes retais praktiski isteno. To dara p s i h i s k i nelīdzsvaroti cilvēki, īpaši tādi, kuri meklē 15 minūtes slavas. Viņi meklē vietu vēsturē līdzās d i ž ā m personībām.»

Psihiatrs Pauls Breins uzskata, ka šie cilvēki parasti ir intravertas personas, kuras nevis izpauž savas dusmas, bet patur tās

sevi un uzbrūk statujām. «Pēc tam», saka profesors Breins, «viņi izjūt lielu atvieglojumu».

Dažādas manipulācijas ar ikonogrāfiskiem veidojumiem, līdz pat to iznīcināšanai, nereti izdara cilvēki, kuri ikonu (gleznojumu, fotogrāfiju utt.) identificē ar tajā attēloto reālo cilvēku. Tā pavisam nesen kāds Genādījs Smirnovs liela izmēra M Gorbačova portretu nepiedienīgiem lozungiem, demonstrēja pie ASV sūtniecības Maskavā un pie torcizējā PSKP CK nama. Par to tiesa viņam piesprieda vienu gadu labošanas darbu kolonijā.

Kā jau atzīmējām, mākslas darbu grāvējus piesaistījuši nevis vāji vai vidusmēra darbi, bet pasauleslaveni šedevri. Līdzās Leonardo da Vinči un Rembranta gleznām viņu skatienus kā magnēts piesaistīja Mikelandželo skulptūras.

1972. gada 22. maijā Romā sv. Pētera katedrālē kāds vīrs ar veseri sadauzīja klasisko, visā pasaulē pazīstamo Mikelandželo skulptūru «Pieta». Izrādījās, ka tas ir 32 gadus vecais Krišs Fārkašs — pēc tautības ungārs — ASV pavalstnieks (dz. 1940. g.), būdams psihiski nelīdzsvarots un sociāli bēdīgā stāvoklī, tiecās iznīcināt darbu, kas tie miera un mīļonu apbrīnā bija atradies vairāk nekā 450 gadus! Lieliski meistari restauratori darīja visu, lai atjaunotu šīs skulptūras ģeniālo pirmveidu.

(Turpinājums sekos)

MIKELANDŽELO «PIETA» O. MARTINSONA REPRODUKCIJA

NAZYNŌTAIS ONTONS SKRYNDA

PIEC H. LAURINOVIČAS PĪRAKSTEITŌ HELENAS SKRYNDAS STŌSTIEJUMA

Dr. Ontons Skrynda ar baizeicūnga Kazimera Skryndas paleidzeibu studēja Kara medicīnas akadēmijā Piterpilī, 1905. gadā isasastieja revolucionārus studentu kustībā, bāga uz Šveici, kur nūdzēvoja godu. Atbreivōts 1907. gadā un atsagrīze Piterpilī, studejas nūbeidze novembrī, tyka nūreikōts dorbā uz Sibireju, kur jam pīdzyma meitīne Leokadija nu pūrmōs sivas, krīvītes. Mōle pieški myra un Ļuseite palyka par pusbōrīni, jōs tāvs, kurs tūlaik beja kara ōrsts, kūpā ar denščiku jū aizvede uz Piterpilī pi bōļa. Piec tam atbrauce uz Rēzekni, īpasazyma ar Helenu Ōlgu Skryndu, kura beja skūlōtōja, vysai tōla radīneica, apsaprēcēja un aizbrauce uz Sibiriju — tys beja 1912. godā. Ontonu nūsyutejja uz 32. strēlnīku pulku Nižnijudinskā, Udīniskas upes krostā.

Jū tūmār turēja aizdūmōs un ilgōk par sešim mēnešim vīnā vītā palikt naļōve, jam vajadzēja pōrsavitōt nu vīnas uz

cytu vītu, kamer pagōja nūsaiceitī trejs godi. Helena viellejōs, lai pōrsaceļ uz Latgolu, tāva sātu. Piec nailgas atpytuas jō saime pōrsaciele uz Rēzekni, kur pījēme slimnīkus un beja icīneits ōrsts. 1913. godā jīm pīdzyma meitīne, kŭ nūkrysteja par Aurelīju Adeli. Kod isacōce 1914. goda kars, Dr. O. Skryndam beja dīnu laikā beja jōisārūn frontes jūslā Grodnī, kura tūlaik beja Leitovas teritorējā. Tur jys tyka nūreikōts transporta korpusā pi pōrtykas sadalis, bet pyrms viel Rēzeknī beja jōpisadolā jaunisaucamūs medkomisejā.

Piec kāida kara darbeibas laika vōcīti krīvu dalīs īvylynōja maisā, atsakōpdamīs, tod sōka izncynōt tōli uz priekšu aizgōjūšōs dalīs, steigā atsakōpūt, tyka sašauts O. Skryndas zyrgs, pails jys, kreitūt savainōja kōju.

Piec tam karaspāka daļa, kurā kolpōja O. Skrynda, tyka nūsyuteita uz Galiceju, Rumaneju, kaut kur pi Ukrainas, izgōja cauri vysus pūrus un mežus leidz pat 1917. godam, kod Krīvejas īkšīnē sōcēs nasaskanīs, bet frontī par nūteicējim beja vōcīti. Daļa, kurā beja O. Skrynda, kryta gūstā, jū

atbreivōja un varēja dūtīs uz sātu. Ejūt laukā nu nūmetnes, Ontons uz dzālūdrosū žūga savainōja seju, ceļā uz dzimīni saslyma ar ašņā sasaindeišonu un Rēzeknī isaroda jau ļūti slyms. Operaceju izdarēja kāids pūļu ōrsts Benislavskis nu Rušyūnas, tūmār O. Skrynda zaudēja samani, un naatgyvis tū, nōkūšā reitā — 1918. goda 31. martā myra. Pādeja gaitā jū pavadēja brōļs un mōsa Monika, kuri tūlaik dzeivōja Rēzeknī, sasapulcējōs milzeigi daudz ļaužu.

Helena ar bārnim pa veira frontes laiku dzeivōja Sibirejā, Ribīnskā pi mōsas Marijas — jōs veirs jau beja atsagrīzis un stōstieja par milzeigom jukom. Lai mirynōtu sirdi, H. Skrynda vokorā aizgōjuse uz vīleji baizeicu un lyugusēs pi Diva Mōles obroza. Naktī, bādū un smogu dūmu pōrjīma, gulējuse namīreigi. Pieški izdzērduse slypru trūksni, pasamūduse, bet vysapkōrt bejis mīrs, nabejušas pasamūdusōs cētrgadeigō Eleite un septēngadeigō Ļuseite. Sōkuse mekleit trūksņa īmesli un atroduse, ka uz greidas bejuse nūkrytuse dōvōtō O. Skryndas fotogrāfeja ar uzrokstu ūtrā pusī «Mameitei, Ļuseitei un Eleitei. Papeits», dateita ar 1916. goda 15. janvārī. Tei beja nūkrytuse jō mērsonas dīnā.

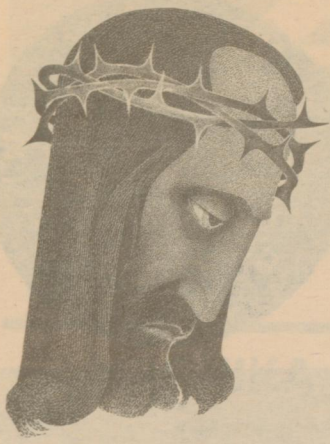
Attālā: Skryndu ģimīne kara godūs.

INESE DUNDURE

BYUSIM PAZEISTAMI: BENIS

KRISTUS GOLVA

Sovus «mozūš jūceņus» jys parakstieja ar vōrdu «Benis». «Mozi jūceņi» — zemiejumi, humoristiskys ainy, izpiļdeitas tušā. Benis — Benjamiņš Ancans, gleznōtōjs un grafiks, dzimis 1926. goda 14. septembrī Latvejā, miris 1974. goda 19. majā Vōcejā. Šugod B. Ancanam byutu septēndasmjūtō dzeives jubileja, bet jau 22 godus jys ir cytā saulī. Tūmār ipazeiņonōs ar latgaļu mōksliniku trymīnīku, kurs dzymtajai Latgolai vēj ir atmynoma meikle, īspiejama tīkai tagad. Ar jō radīnīku stornīceibu Latgolas kulturvīestures muzejā nūnōkuši materialī, kuri nādauzd ļaun īsalykōtīs mōkslinīka daiļradi.

Benjamiņa Ancana biografeja myusim vīestēj, ka dzimis jys Leivōnu pogosta Mōlukolnā. Tāva mōjōs vīnmār tyka cīnāts humors un lobi jūki, un varbyut tys īspaidōja mozū «Beni» (tai jys meily tyka saukts gīmini) vālōk dzeivī lyukōtīs ar gāišu skotu, pat negatīvajā un ūzbryukstūšajōs likstōs spēj saskateit kū jūceigu.

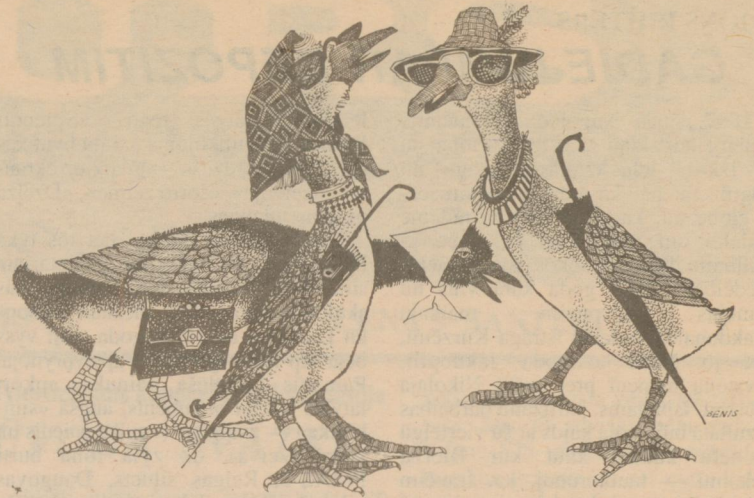
2. pasaulja kara godūs B. Ancans beja jau tik pīaudzis, lai nu skūlas sūla dūtīs ceīnu laukūs. Piec angļu gyusta jys nūkļīva Altgarges bieglu nūmetnī, un tai nu 1945. goda dzeivōja Rītmvōcejā. Privatstudejas zeimeiņonā un gleznōšonā

ar sekme bejuši izstōdeiti Rītmvōcejā, Zvidrejā, ASV, Kanadā. B. Ancans strōdōja arī kai grōmotu grafiks, nūformēja vōkus «Katōļu kalendaram», žurnālym «Gaisma» un «Mazputniņš», jō religiska satura grafikas publicātas katōļu periodikas loppusēs. Ļūti interesanta Benjamiņa Ancana daiļradīs daļa ir lobesteiga humora pylni zemiejumi, kurus jys vīeliejōs apvīnōt grōmotā un izdūt ar nūsaukumu «Mozi jūceņi». Dorbs pi grōmotas sagatavōšonas jau beja īsōkts, tūmār šei icere palyka nācīstynōta. «Mozi jūceņi» nav vīnkōrši karikatūras, kuras ūzlykōjūt grybātūs skali smītīs, tymūs golvonīs nav darbeiba, bet raksturs. Aizrauteiba, biernīškeigs naivums, breižim priceigs, te otkon skumš smāids, dziļdūmeigas ryupu reives sejōs rakstureigas B. Ancana radeitajīm personažīm. Mōkslinīks tūs naizsmēj, bet rōda situacejas nūskani, attālōdams gon poša dzeivī pīradzātū, gon apkōrteajā sabīdreibā nūvārōtū. Izteiksmeigi ir zemiejumi, kurūs dorbojas dzeivnīki ar cylvāku raksturīm jeb cylvāki dzeivnīku izskotā. B. Ancanam veikli izadūd apvīnōt sovstarpeji leidzeigū. Mōkslinīks redz arī pats sevi dažaidōs aīnōs, jys nasavairōs par sevi pasmaideit pat tik nūpītnōs lītōs, kai slīmeiba un ar tū saīsteitōs gryueibas, arī mōkslinīka

ar sekme bejuši izstōdeiti Rītmvōcejā, Zvidrejā, ASV, Kanadā.

B. Ancans strōdōja arī kai grōmotu grafiks, nūformēja vōkus «Katōļu kalendaram», žurnālym «Gaisma» un «Mazputniņš», jō religiska satura grafikas publicātas katōļu periodikas loppusēs.

Ļūti interesanta Benjamiņa Ancana daiļradīs daļa ir lobesteiga humora pylni zemiejumi, kurus jys vīeliejōs apvīnōt grōmotā un izdūt ar nūsaukumu «Mozi jūceņi». Dorbs pi grōmotas sagatavōšonas jau beja īsōkts, tūmār šei icere palyka nācīstynōta. «Mozi jūceņi» nav vīnkōrši karikatūras, kuras ūzlykōjūt grybātūs skali smītīs, tymūs golvonīs nav darbeiba, bet raksturs. Aizrauteiba, biernīškeigs naivums, breižim priceigs, te otkon skumš smāids, dziļdūmeigas ryupu reives sejōs rakstureigas B. Ancana radeitajīm personažīm. Mōkslinīks tūs naizsmēj, bet rōda situacejas nūskani, attālōdams gon poša dzeivī pīradzātū, gon apkōrteajā sabīdreibā nūvārōtū. Izteiksmeigi ir zemiejumi, kurūs dorbojas dzeivnīki ar cylvāku raksturīm jeb cylvāki dzeivnīku izskotā. B. Ancanam veikli izadūd apvīnōt sovstarpeji leidzeigū. Mōkslinīks redz arī pats sevi dažaidōs aīnōs, jys nasavairōs par sevi pasmaideit pat tik nūpītnōs lītōs, kai slīmeiba un ar tū saīsteitōs gryueibas, arī mōkslinīka

JYUS JAU DZĒRDEJOT?

pōrdzeivōjumi pi molberta un atpyutas breiži pōrsavīerš par «dailruneigim» zemiejūmim. Storp B. Ancana personažīm ir arī kaidis kritīkis, geologs, mōkslas pīeteitōjs, botānīkis, žurnālists, politīkis, makškerīkis, bet patīceibā tūs varātu nūsaukt par Augstprōteibu, Aizgrōbteibu, Naizpratnī, Navīereibu, Steigu, Vyszīneibu utt.

Nu «mozajīm jūceņim» ūz myusim raugōs cylvāks ar roga brīllem un beretī, un tūk daudz kū pastōsta par sevi. Tys ir Benis.

P. GEIZDANS

IZZYNŪT PASAULI
IZZYNŪ SEVI

Sōkums 1. lpp.

emocionālu snīgumu vosoras zeīmējūmūs atzīneigus vōrdus īpzejnīejōs mōkslas rūdorbu nūdalīs 5. kursa audzīekns L. Meščanova, A. Rītīna, 2. kursa — S. Geida-Kotlere, kūktīlīnceibas un mebeļu dizaina nūdalīs pūiši E. Bogomolovs, A. Olondaras, A. Začests, R. Lazdiņš un cyti, mōkslas keramikas nūdalīs jaunōkūs kursu zeimeitōji A. Bartulans, A. Bīerzeņš, I. Zeļča, tekstīlmōkslas specialīstīs diplomāndi N. Rešetnikova, G. Vaičekune. Virtuozī zeimēt var arī telpu dizaina un reklamas nūdalīs meitīnis.

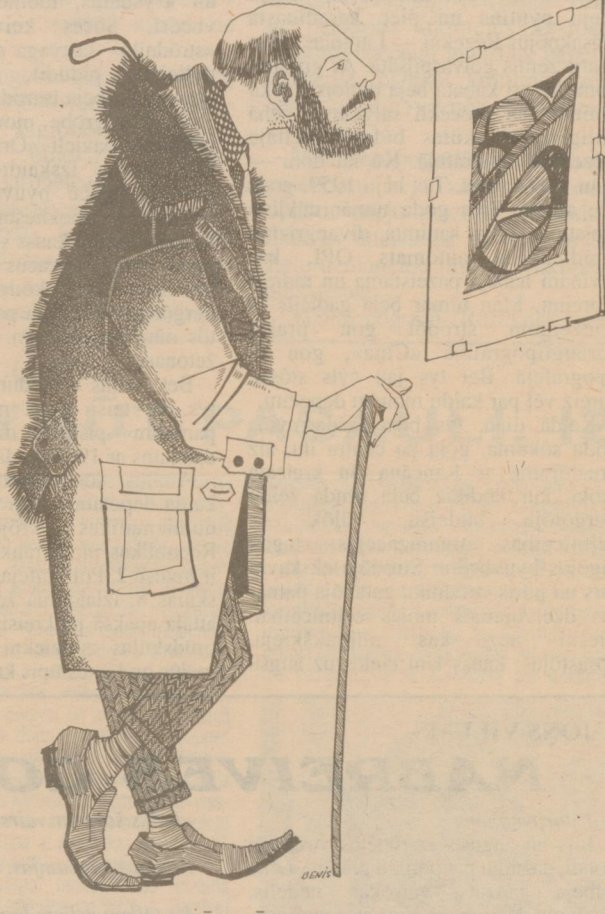
Saidā eļsā apskotā audzīekņu breivīdīnōs rodūšōs darbeibas rezultātā īzvālītū formu sov-dabeibu, jūs ūzīceibu mōkslai un dobas stude-jom nav īspiejams ni apbreinōt, ni seikōk izk-lōsteit. Vīni ir celōjūši pa Latveju, pīsadāliejūši krīsteigōs jaunōtnes dīnu nūrīsēs Līvōjā, cyti bejuši svātcelōtōju pulkūs, gribādāmi īzprast cīnejāmō prīstera Pītera Aglonīša «Gaisma un dzeive» programmas saturu un dzeivōt saskāni ar tīceibu Dīvam. Daudzi bejuši Vyssvātōkōs Jaunovas Marijas debesīs ūznīmōšonas, Mōras Zemes Karālines un tōs golvonōs aizbīdnīs lelājūs svātūs, mōciejūšīs ūzrunōt Dīvu Krysta ceļu kūpeigajōs lyugšonōs Aglyunā. Vēj cyti klausīejūšīs zīngīs Ventspīlī, operu dzīdōtōjus Siguldā utt. 5. kursa kūktīlīnīks Vjačeslavs Fomīns apcelōja Vōceju un kai tys tāanteigam zeimātōjam pīsaklōj (ūtūr vīta republikas mōkslas īstōžu zeimeiņonās olimpīdē 1996. godā) celōjuma īspaidūs fīksīejīs ar zeimulī un krōsom.

Cerēsīm, ka vēj Sīmā godā tūs redzīesīm izstōdī. Koledžas jaunīšu grupa Liene Leice, Mārtīņš Grudulīs, Arnīs Rupānis, Andrīs Tāms, Solvīta Ludborža, Daina Sprōge, Irena Zeīmaie un cyti augustā pyrmū pūsi pavādieja Ārendālī, pīsadāliejōs storptautyskajā Skagerrakas kulturfīstīvalā Norvegejā. Myusu jaunī mōkslinīki, kūpā ar cytu Zīmeļvalstu jaunīšīm nu Dānejas un Norvegejas īzveidōja četrus īpatnejus, dekoreitūs mōkslas objektūs, kurūs pošī nūsaukuši par trotuaru skulptūrom.

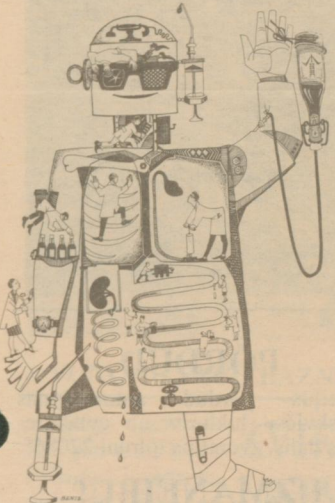
Studeju godu nūslādūt, koledžas tekstīlmōkslas meīstardarbenīcu studentīs Agīta Nālīmova, Krīstīne Bīnduka īzgleīteības apgyvīs storptau-ytskājōs konkursprogrammōs īmontōjā tīseības sanīmī Zīmeļvalstu stīpedejas. Pošlāik A. Nālīmova baudā polarō lūka ekostīku un mōcōs Norvegejā, K. Bīnduka sovū īzgleīteību turpnoj Sūmejā, īpazeīstas ar Alāndu solū dobu, cylvāku dzeivī un arhītektūru.

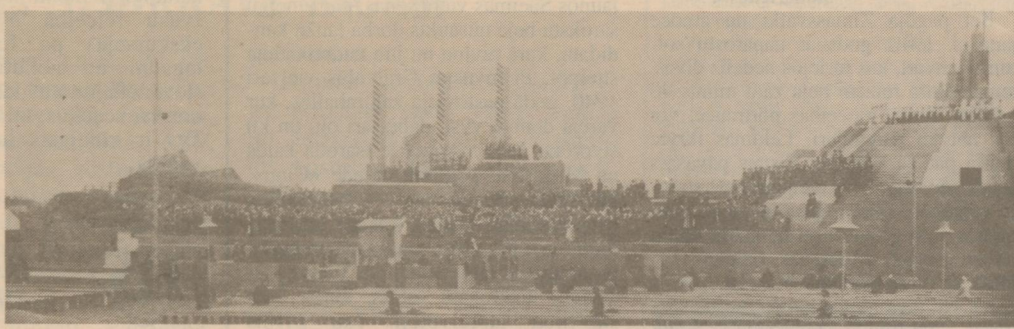
MOTIVUS MEKLEJŪT

ABSTRAKTŌ MŌKSĻA

TAI MANI ZIMEKLĒJA

PLŌVIS SVĀTKI
RĒZEKNĪ, 1936. GODS

«Zemturs» jau vairōkkōrt rakstīejīs par ļūti svoreīgu nūtykumu Latgolā, kam beja lela nūzeīme nūvoda tōlōkajā dzeivī un kū vīel tīk labī atcerōs kōdreīzejī tūs oculīcīnīki. Šō goda 27. septembra numerī īspaidūs dalējōs pensionāta skūlōtōja S. Ludbōrža. Ar jōs laipnu gōdeību šudīņ varom publicēt arī dīvus attālus nu tōm dīnom. Augšējā ir nūformējuma kūpskots, lelō estrādē, ūz kuras ūzvede «Svātū zemī», sastōvušu nu trejom daļom G. Munča režejā ar A. Sprūdža tekstu; apakšējā — golvonō īeja «Latgolas apgobola īzstōde». Nu šīm attālym var sprīst gon par byuvnīceības vīerīnī, gon lelū īnterēsī, ūz kuru cerēja reikōtōji un, kai stōsta oculīcīnīki, nabēja veīlūšīs. Naz voi Rēzekne vēj pīdzeivōs kū leidzeīgu...

STREIDU ŪBELS — PĪTOLOVA

1. oktobrī atsajaunōja Latvejas un Krīvejas sarunas par rūbežu lītōm. Šymā sakareībā ir vīerts palascīt avīzi «Laīks», kurā publicāts L. Reitera roksts.

— Ar Abrenī latvīšu tautai senas vīesturīskas saītes, apvydam ir teritorīali strategīska nūzeīme, arī saīmnicīski ekonomīska, Latvījas breivvalsts laīkā tymā īguldeitī mīļzeigī leidzekļī. 1935. godā Abrenī beja 1244 īdzeivōtōji, 50,4 % ryupnīceības ūznūmumu, valsts gīmnāzeja. Vairōkas krīvu un latvīšu tautsskūlas, krīvu un katōļu draudžu bazneīcas. Jaunlatgolas aprīnkīs sovulaīk beja vīns nu lelōkajīm Latgolā ar 4292 kvadrātkīlometru plateību, kuru 1932. godā pōrsauce par Abrenīs aprīnki. Īzveidōts nu Ludzas un Ostrovās aprīnku terītoresju daļom, kuras ar Latvījas—Krīvejas 1920. goda mīra leīgumu pīdarēja Latvejai, jo Pītolova (Tōlova) beja sena latvīšu zeme, kuru 13. godsymtā pōrvaldieja Reīgas arhīveīskupeja, bet 14. gs. īnēme Moskovās, Pleskovās, Novgorodas karapulki, nūpūsteitōs latvīšu pīļš vītā ūzciele sovū Vīšgorodu, un zeme palyka okupāta leīdz 1920. godam.

Pītolovas mīsts ar dzeļzeļa staceju kļīva par aprīnka pīļsātu, kas strauji īzauga par īvārojāmu dzeļzeļa satīkšmes centru pī Daugavpīļš—

Reitupes dzeļzeļca.

PSRS valdeība nasakaunīejōs pīpraseit nu LPSR AP, lai atdola nu Latvejas un pīšķir Krīvejai sešus pogostus, kas arī 1944. godā tyka īzdarēits, Krīvejas pūsi nūnōce Kōcēnu, Upmolas, Lynovas, Purvmolas, Augšpīļš un Gauru pogostī ar cīmatīm un Abrenīs pīļsātu. Bet Abrenīs aprīnki 1938. godā beja 55% latvīšu, 41,7% krīvu un 33,4 cytu tautīceību, atdaleitajā terītoresjā 1945. godā jau dzeivōjūši 85 % krīvu, 12,5% latvīšu, 1,7% cytu. Lela daļa atdaleitūs krīvu vactīceībīnīku beja lojali Latvejas pīļsūnī. Atdaleitōs terītoresjas kūpeīgō plateība 1201,76 kvadrātkīlometri, bet laīkā nu 1953. leīdz 1957. godīm klōt pīnīmī vīel 797,72 kvadrātkīlometri nu Abrenīs bejušo aprīnka un dīvas trešdalis nu Igaunijas Petseru (Pečoru) apgobola ar latvīšu koloneju «Laura», kurā myusu tautīši dzeivōja jau nu 13. godusymta. Latvīja nu sovās terītoresjas zaudēja 1999,48 kv. km. Beja īdzeīts strategīski nūzeīmeīgs keīlis leīdz Vēļīkajas ūpei, kur 1944. godā smogas kaujas īzceīneja Latvīšu legjons.

Latvejas valdeība, atgyustūt Abrenīs aprīnka pogostus, dalī krīvu tautīceības īdzeivōtōju varātu repatriēt ar vīsu īdzeivī, apmāinūt ar latvīšīm, kuri atsagrīzītūs nu Sībīrijās.

JŌNS RIHTERS

GADIEJUMI AR DEPOZITIM

1807. gadā Napoleons Bonaparts nūlēme laist klaji picu franku monētu, tū izkola lela izmāra, smogu un apgrūzeibā natyka. Imperators situaceji glōbe tai, ka vīnu nu jōm nūlēme sadaleit un vydā ilikt čeku par 5 miljoniem franku. Sōkōs šōs monetas medeibas. 1812. goda karā vīns nu armejas korpusim maršala Makdonalda vadeibā istrāga Kurzemē, bet jō štabs atsaroda Jākubpili, divstōvu nameni pret svātō Nikolaja klūsteri. Ispiejams, partizanu darbeibas rezultatā būjā gōja kaidis ar šū vierteigū monetu kabatā kaut kur Bieržu apkaimē — tautā runoj, ka frančim atsakōpūt, te aprokts kas vierteigs, tū aplīcinoj ari ekstrasensi...

1953. godā pamastajā, pus-sagryvušajā muižas škiunī ar durkli Zigis meklēja brōļa aproktōs patronas, uzdyrūrōs uz metalisku kasti. Izarōdējōs, ka tei beja 30. godūs ražōtō fabrykas «Laima» konfekšu kōrba, bet patronu vitā saulis storūs vyzuļōja cara laiku 5 un 10 rubļu monetas, 1924. goda Latvejas sudrobaini piclatniki, kolyti Lelbritanejā, karaliskajā naudas kaltuvi. Mēs tūlaik bejom «fūrmaņu mōkslas akademijas» (tai žargonā saucem poligrafejas mōkslas orūdskūlu) trešo kursa studenti un bejom nagaideiti «apdōvynōti». Atrodums kristeigi tyka sadaleits myusu «Sirōtōju» grupas storpā. Tī beja Ziga — iniciators un «Minox» ipašniks, prōtniks un mōksliniks Gunča, es, Leitāns, Grinbergs un Zukulis. Prōta veirs irūsnyōja nu sudroba monetom iztaiseit myusu izlaiduma nūzeimeites, skices sagatavōs Gunčā.

Monetas ar cara Nikolaja attālu reali-zējom uzpīerkšonas punktā Suvorova ilā, seviška interese beja ebrejim — tī skrieja pakaj un pidōvōja divtik lelu cenu un dreiz pīdejais apleits ar 4,5 gramim teira zalta beja jau uzpīercieja kešā. Par īgyutū naudu lgaunejā isagōdōjom tam laikam modernus driebu gobolus uzvolkim, pītyka saļdiejumam un konfektem — tūlaik ni olu, ni šņabi nalitōjom, lai ari jau bejom dizgon pīauguši — pa 17—18 godus vaci ispidmōkslas cunftis zēlji. Naazmiersom ilyugt «dāmas» uz kino

MALTANĪTS (ED. KOZLOVSKIS (SENJ.)).

SENŌK UN TAGAD

Senōk beja taida mūde:
Lauku meitas kaunējōs
Pērkt sev kleitas žēida būdē,
Jō bej čaklas audējas.
Pošas sprēde, pošas aude,
Pošas šyva kleitas sev,
Natērēja oplom naudu,
Vai tei nauda ir, vai nav...
Klauseit tāvu, klauseit mōti
Tys bej vīņu tykumeņš;
Gara bīze, kupli mōti
Beja meitu lapnumeņš.
Taisūt pyurus, dzaltonēites
Tautas dāļus gaidējas;
Cymdus, jūstas, vylnaineites
Dzeipareišim rakstēja.
Tagad vysas cīma meitas
Gērbās žēidu «perkeļus»
Un jō tāvam nava naudas —
Taisa žēidim vekselus.
Lai sev «pristavs» vad nu klāva
Tāvam gūvi pādeju,
Tūmār meita pīspīž tāvu
Pērkt jai kleitu mūdeigu.

1) Pristavs — tīsas izpīldeitōjs, kam beja tiseibass vairōksulē pōrdūt ikilōtū montu.

O. ZVĪDRIS

IZTURI, LATGAJ!

Vēl izturi, latgaļ,
Šō laikmata haosu borgu,
Ni valnam tu napasadi!
Kas kopu tev racis,
Pats kopā ar atsaguļš.
Na kopracis tevi var zamōt voi ceļt,

Bet vīneigais Dīvs,
Kas radējis tevi, var ceļt.
Vēl izturi, latgaļ!
Sauc sirdi tev Diva Jō bols.
Vēl izturi, latgaļ!
Sauc sirdi tev seņču tūs bols.
Nu tevis kas atkreit voi atrkiss,
Pēc golā vīn kaunā tik kriss,
Tik izturi, latgaļ!

lelōkajā Reigas teatri «Splendit Palaze», kas tulkōjumā varātu byut kas speidūšs, myrdzūšs — tūlaik uz ekranim «dzeivōja» «Zorro zeime», «Dzeļža maska» un cytas.

Gunča taisieja skices, bet tōs tyka izbrōkātās, jo beja bez proletariata simbolym. Paleigūs nōce zeimeišonas skūlōtōjs Karagodins, meistari Jansons un Lāceklis, un 1954. goda maji vys beja tip-top, «glavlīts» apstyprynōja. Pamatūs Lōčplēša vaiņuks, apkōrt latvišu roksta ornaments, augšā «simbolika» — zvaigzne («vylks paiedis un koza dzeiva»), uz zyla fona burti PMAS-2, Reigas siluets, Daugovas vīļņi, ūzullopas, kas simbolizej latvišu spēku un styprumu, kreisajā pusī skaitlis VIII — izlaiduma kōrtas numers. Pamatā saglobōtas Guntara Elsiņa idejas un icere, ar tū lepojūs viel šuboltdin. Kod piec divdesmit godim tykomyes Ūgri pi kursa bīdra Alera — lelō pulksteņu kolekcionara, beja pateikami sastapt senūs draugus, redzēt pazeistamas sejas un tik daudz «myusu nūzeimeites»! Vysi nūsafo-tografiejom uz saulis apmyrdzāta Ūgrijs krosta. Tur nu mes asom: Ivars, Zigis un «Riktīgais» (tai draugi beja «nūkrystiejuši» mani), aizmuguri — Oredzelis.

Skūla nu beja absolveita, liktīņa vieja pyutīns un piec karadinasta izsaknōjūs Rēzeknī — Latgolas zylūs azaru zemis golvaspīšātā. Ar gryuteibom, lai ari kabatā beja diploms, tyku pīnimts par mōcekli salyktyvis cehā poligrafejas skūlas bīdra vadeitājā Rēzeknis tipografejā. Kū lai dora — cytu vītu nabeja. Tys beja 1959. goda 15. aprelī. Piec goda tūmār nūklīvu ispīstuvī, tyka sanīmta divapgrīzīvu ispidmašyva automats OPI, kas nīvīnam nabeja pazeistama un radieja izbreinu. Maņ tūmār beja gadiejis ar leidzeigom strōdōt gon praksi paraugtipografejā «Cīņa», gon 6. tipografejā. Bet tys jau cyts stōsts, šūreiz vēl par kaidu monetu depozitu.

Kaidā dinā, tys beja sešdasmytūs godu sōkumā, gōju pa centra ilu, aiz krustōjuma ar Rancāna ilu kreisajā molā, kur kōdreiz beja rynda žēidu tiergōtōju būdeišu, vālōk — ceļtniceibas organizacejas, tagad rāgōjōs byuvbedre. Strōdōja ekskavators un pōris strōdniku gatavōja pamatus dzeivojamōs mōjas ceļtniceibai. Pieški naz kas nūbrakšķieja, apsastōjūs: kausis lāni cielēs uz augšu

JŌNS VIĻUMS

NABREIVES GODI

1. turpynōjums

Juļš un augusts izarōdējōs vasareigi korsti, dažudin pat pōri 30 grādim. Leita nabeja radzāts vairōkas nedelis, Greivūlu dziernovas pōrtrauce maļšonu, jo upe beja izkoltuse, pōri Rēzeknei vītom varēja pōrit pa gulņi sausom kōjom. Vacōki cylvāki apgolvōja, ka taidis sausums naasūt pidzeivōts jau ilgus godus, ka sagaidāma borga zīme.

Augustā saslyma muna vacōmote, un mēneša beigōs aizgōja myužebā. Jōs mōjas beja Kozoru sādžā. Veirs nūmyra 1955. godā, sasnēdzis 96 godu vacumu. Jūs dāls beja muns krystāvs.

8. septembrī Rēzeknī atklōja Mōras pīminekli «Vienoti Latvijai», kuru isvētēja veiskups J. Rancāns, bet ūtrajā dinā bazneicā beja bārnu istyprynōšona, maņ ūtrais vōrds tyka dūts Pīters. Kai šymā, tai ipriķšējā dinā Rēzeknī beja tyukstūšim cylvāku, 9. septembrī nūtyka plošs godatiergs, kurā varēja dabōt vysu, dorbōjōs loterejas. Vēl piec mēneša — 9. oktobrī — sōkōs mōceibas skūlā, lauku dorbi beja jau pabeigtī. Myusim trešajā klasi nōce klōt geografēja, matematika beja sarežgeitōka, dobas mōceiba beja golvonūkōrt par augim. Skūlai beja sova biblioteka, nu tōs grōmotas varēja nīmt jau trešōs klasis skūlāni. Beja tur ari žurnaly.

Vys ritēja kai parosti, un mes nanūjautom, kaidi tīmsi mōkūni jau sasavykūši aiz Latvijas rubežom un ar kū tī draud. Ap novembri pasarōdējōs karteitis cukra un petrolejis īgōdei. Bet decembrī Latvejas dzeivī vēl nabeja nīkaidu cytu ipašu nūtykumu, tūmār nūmōce kaidas smogas nūjautas, tys radzams ari žurnalā «Daugava» ivītōtājā Edvarta Virzas dzejūli:

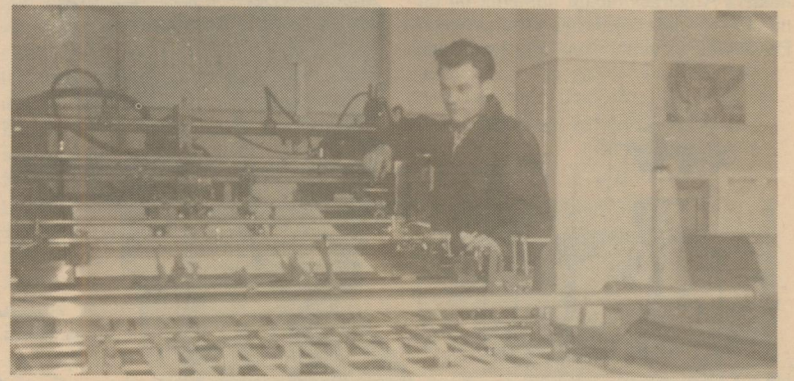

un tymā saulis storūs pamirdzieja dzaltonbryuni atspulgi. Veiri bedri sasrūsijōs — meties četrpōpus un steidzeigi taidus pošus myrdzūļus bōze kabatōs. Ari ekskavatorists, klupdams un krysdams, momentā beja byuvbedri. Sōcēs keiveišonōs un... «strōdniki» sastynga nu burbuļojušōs policista, pidūdīt, miliča svīlpes skaņom — beja isarodūsēs jūs patruļa. Vysi, kas grōbe monetas, zibineigi izpīldieja pavīli «Orā nu bedris»!». Piec nalelas izskaidrōšonōs izsauce mašīni, ilence byuvbedri un sōce «izrakteņu» mekliešonu. Izarōdējōs, ka ekskavatora kausis sašķaidiejis mōla pūdu, kurā beja vacūs laiku dōrgmetala monetas, kōdreiz nūslāptas tiergōtōju veikaleņa pogrobā. Naz kur tōs nūnōce piec tam, voi ari kaidam žetonam?

Bet mums «atrodums» šūreiz beja tys, ka teiši šymā mōjā, «uz zalta pamatim» pīškeire dzeivūkli un tys datejams ar 1963. goda novembri...

Attālūs: šōs monetas gon nav nu kaida depozita — tei ir daļa nu poša numizmatikas krōjuma, Franču Republikas picu franku moneta; taidis ir myusu 2. Poligrafejas mōkslas orudu skūlas 8. izlaiduma žetons; mozōkajā attālā apakšā pa kreisi — mes kai šōs orūdskūlas audzieknī tōlajūs skūlas godūs un Ūgres upis krostā salidōjuma

laikā piec 20 godim; te beja muna pyrmō un, jōsoka, ari vīneigō dorba vīta Rēzeknis tipografejā.

gobolus, minmetiejus. Myusu karaveiri gon beja stoltōki un lobōk gārbi! Vīns ūtrs nu inōciejim palaide pa kaidam jālam jūkam, lomōjōs — laikam nikō vairōk nabeja redzējis par sovu kolhozu. Vērsnīki veikalūs pierka vysu, seviški produktus — naudas jim natryuka. Nu islūdžējumim atbreivōja politiskūs, Rēzeknē reikōja demonstracejas un mītiņus.

14. un 15. juli beja izsludnōtas jaunōs Sacias vieliešonas, par vīneigū sarokstu beja nūsaukts dorba ļaužu kandidatu, kurā nīvīnu nu jim nadreikstieja streipōt. Pī myusim Greivūļūs viel ar 1940. godā pastōvieja zaļumballes, kur varēja doncōt vysi, dabōt ari olu un kū styprōku. Juļā sōkumā te isaroda kaidis nu Makašānu pogosta, atvede «Cīņu», kū izdalēja bez moksas — šys agitēja par skaistajim laikim, kas nu atnōkuši latvišim. Pogostūs moz pa mozom pasarōdiejōs jauni vadeitōji. Taipat pōrsavierte laikrokstu saturs, kurūs tyka slavyntōti atbreivōtōji. Jau pyrms vieliešonu icirkpū slieģšonas tyka paziņōts, ka latvišu tauta vīnprōteigi nūbolsōjuse par tautas kandidatim un 22. juli pasludnōja padūmu varas nūsadbybynōšonūs. Dreiz taipōš «vīnprōteigi» mes jau bejom pīsavīnōjušis lelajai padūmu tautu saimei. «Jaunōkōs Zinis» nūmainieja «Padomju Latvija», Rēzeknī sōka izīt «Taisneiba». Skūlā nu janvara beju pasyutiejis «Sautleiti», pādeju numerī saniemū juli. Kod aizgōju uz izdevniceibu «Dorbs un zīnceiba», tur pylnā sporā isaiņōja grōmotas un žurnalus — Divs zyna, kaidis liktīps tūs sagaidieja. «Padomju Latvijā» beja plašs saroksts par nacionalizātajim veikalym, sōcēs kulakōšona.

Turpynōjums sekōs.

PŌRDŪD

Preijūs pōrdūd automašyvas «Moskvičs» lukturnus un cytas rezervis dālis, zvonit pa tōlrūni 22086.

UZMANEIBU!

Nōkamajam, 1997. godam «Zemturi» varēs paraksteit vysur, kur byus Latvijas laikrokstu un žurnalu katalogi. Izmontojīt šū izdeveibu un Jyusu reiceibā byus pastōveigas ekskursejas pa Latgolū pagōtni, tagadni un nōkūtni, tikšonōs ar slovonōkajim nūvoda dālym un meitom kai seņōkūs, tai tagadejūs laikūs. Tys ir vīneigais laikroksts latgaļu volūdā.

TV
RAIDĪJUMU
PROGRAMMA

RAIDĪJUMU PROGRAMMA NEDĒĻAI NO 21. OKTOBRA

27. OKTOBRIM

Pīrmdiena, 21. oktobris
19.00 — 19.20 «LTS ziņas»
Otrdiena, 22. oktobris
19.00 — 9.20 «LTS ziņas»
Trešdiena, 23. oktobris
19.00 — 19.10 «LTS ziņas»
19.10 — 19.20 «Pīsonības iegūšana»
Ceturtdiena, 24. oktobris
19.00 — 19.20 «LTS ziņas»
Piektiena, 25. oktobris
19.00 — 19.20 «LTS ziņas»
Svētdiena, 27. oktobris.
19.00 — 19.30 «Durvis uz panākumiem».

Latgolas nūvoda nedēļas laikroksts
REDKOLEGĪJA
Dybynōtōjs — A. Rancāna
izdevniceiba.

Masu informācijas leidzekļa regis-trācijas aplīceiba Nr. 1609. Iznōk nu 1994. goda 30. decembra reizi nedēļā — pīktdīnōs.

Izdeveja nūrekinu konts Latvijas Unibankas Preiļu nūdaļā Nr. 468425, kods 310101416. Izdeveja adrese: A. Upiša ilā 3-49, Preiļi LV-5301, tōlrūns 8-253-21516. 1. ispidlūksne.

Datorsalykums Līvija Kalvāne, datoraplausōna — Solveiga Sarkane. Ispīsta SIA «Latgolas druka» Bazneicas ilā 28, Rēzeknē, LV-4601